

методологические основы исследования): Дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. М., 1995. 8. Лебедев С.Я. Антиобщественные традиции, обычаи и их влияние на преступность: Учеб. пособие. Омск, 1989. 9. Голіна В.В. Спеціально-кримінологічне попередження злочинів (теорія і практика). Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Х., 1994. 10. Кримінологія. Особлива частина: Навч. посібник / За ред. І.М. Данышина. Х., 1999. 11. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М., 1987. 12. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. Психология подростковой преступности. Кн.1. М., 1998.

Надійшла до редколегії 11.10.2000

*О.П. Рябченко, канд. екон. наук, доцент каф.
адміністративного права та адміністративної
діяльності ОВС Ун-ту внутр. справ*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Корупція, її масштаби та наслідки є чинником, що дестабілізує суспільне життя в Україні. У державних структурах створюються підрозділи по боротьбі з корупцією, прийнята Національна програма боротьби з корупцією, утворено Національний антикорупційний комітет при Президентові України [1]. З метою впорядкування управлінських відносин у сфері боротьби з корупцією затверджене Тимчасове Положення про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованю злочинністю при Президентові України [2]. Разом з тим, проблема залишається актуальною. Тільки протягом січня – червня 1999 р. за корупційні дії до адміністративної відповідальності притягнуто 290 голів рад, 121 працівник органів внутрішніх справ, 199 – податкової міліції. У 1999 р. серед державних службовців вищого рангу виявлено 120 осіб, дії яких мають ознаки корупційних [3].

Певний інтерес являють і результати соціологічних досліджень з приводу якості послуг державних установ у Тернополі. Дослідження проводилися у межах проекту «Голос громадськості». За результатами опитування респонденти у 22% випадків для облаштування справ давали хабарі. Однак, на поставлене запитання щодо надання згоди офіційно платити більше для того, щоб отримати більш якісні послуги, 64% респондентів висловилися проти такої ідеї [4].

Існуюча проблема боротьби з корупцією пов'язана, насамперед, із складністю застосування окремих положень сучасного законодавства, а саме: неоднозначним розумінням суті корупції, структури та юридичної природи складових її дії.

Існує точка зору, що склалася під впливом поглядів юристів-практиків, щодо корупції як головної ознаки організованої злочинності, як інструменту, способу, завдяки яким учасники організованого злочинного угруповання впливають собі на користь на владні структури, громадські організації. Але не завжди посадова особа, яка отримала хабар, є членом організованого злочинного угруповання і не завжди вона захищає його інтереси. 3

іншого боку, визначення має певний сенс – адже за період розбудови української держави організована злочинність набула значних масштабів.

Ряд фахівців визначають корупцію як прояв у сфері соціального управління, що виражається у зловживанні владними повноваженнями шляхом їх використання з особистою (у широкому сенсі – індивідуальною та груповою) метою. Таке бачення існує у більшості західних спеціалістів.

Ст.1 Закону України «Про боротьбу з корупцією» [5] визначає, що під корупцією розуміється діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Але незрозумілою є кваліфікація корупції – як злочин чи як правопорушення, не наведені ознаки корупційної дії. Крім того терміни, наведені у визначенні, потребують додаткового тлумачення: «протиправне використання», «матеріальні блага», «інші переваги». Певною мірою, зміст термінів розкриває О.В. Терещук [6].

С.В. Максимов наводить власне визначення корупційного правопорушення, яке дозволяє кваліфікувати корупційну дію як правопорушення та містить важливу ознаку – протиправність [7].

Але в цьому визначенні не відображені такі ознаки правопорушення, як суспільна шкідливість, винність, адміністративна караність. На наявність цих ознак вказує О.В. Терещук, хоча він не наводить дефініцію «корупційне правопорушення», а глибоко досліджує корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією [6].

З врахуванням положень ст.1 Закону України «Про боротьбу з корупцією», ч.1 ст.9 Кодексу України про адміністративні правопорушення [8], поняття корупційного правопорушення може бути викладено таким чином.

Корупційне правопорушення – це протиправна, винна дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок або на встановлений порядок управління, на власність, права і свободи громадян і за яку передбачено адміністративну відповідальність. Дія чи бездіяльність вчиняється умисно особою, уповноваженою на виконання державних функцій, свого статусу для отримання майна, послуг, пільг, а рівно надання уповноваженій особі переваг зацікавленою особою, а рівно стимулювання до названих дій або посередництво в них. Дія чи бездіяльність може вчинятися адміністративним органом.

Поглиблення поняття «корупційне правопорушення» надає підстав для внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення не тільки до Розділу 2, але й в частині розширення юрисдикції органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Зокрема, доцільним постає питання щодо розгляду корупційних правопорушень органами адміністративної юстиції, доцільність, форма і структура яких активно обговорюється у межах проведення реформування органів судової влади. Крім того, виникає ще одне питання –

щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб, якими (у даному випадку) є адміністративні органи, а саме – доцільності постановки питання щодо наявності суб'єктивної сторони правопорушення (вина – умисна або з необережності; факультативні ознаки: мотив, мета).

Корупційне правопорушення неможливо розглядати відокремлено від економічної та організованої злочинності. Адже не дарма існує точка зору щодо корупції як головної ознаки організованої злочинності. Дослідження процесів криміналізації економіки показують, що економічна злочинність набуває характеру організованої, їй присутні ознаки корупції.

Усе це свідчить про те, що корупційні правопорушення повинні бути об'єктом уваги не тільки з боку правоохоронних органів, але й з боку вчених, спеціалістів, дослідників. Так, у вітчизняній юридичній літературі не надано належної уваги проблемам структуризації корупції. Розробка цієї проблеми дозволила б вдосконалити кваліфікацію корупційних дій.

У західних соціологічних та політико-правових дослідженнях виділяють два рівні корупції: інституціональний (політичний) та індивідуальний (кримінальний).

Джерелом *інституціонального* рівня корупції є поступова монополізація політичною та управлінською елітою основних сфер державного управління: законодавчої, судової, адміністративної (урядової), економічної та інших. Інтереси, які формуються в еліті в процесі здійснення державно-владних повноважень, відрізняються від інтересів суспільства в цілому. Діяльність поступово спрямовується на користь інтересам означеного певного адміністративного органу та його представників. Реалізація інтересів відбувається, в основному, шляхом їх нормативного закріплення у вигляді системи реальних пільг та привілей, яка має легальну основу.

Індивідуальна корупційна діяльність проявляється у завищенні особистих потреб посадових осіб та представників адміністративної влади. Вона проявляється у спробах задовольнити ці потреби, або отримати переваги соціального чи правового характеру шляхом зловживання службовим становищем. Специфічний бік індивідуальної корупційної діяльності виражається у тому, що вона має нелегальний (або напівлегальний) характер, є небезпечною як для суспільства, так і для встановленого порядку управління.

У зв'язку з цим виникає питання про відповідальність за корупційні правопорушення на політичному та індивідуальному рівнях, а саме – про відповідну кваліфікацію дії (бездіяльності).

Чи можливо кваліфікувати корупційні дії на інституціональному рівні як правопорушення, чи доцільно, враховуючи ступінь суспільної небезпеки, кваліфікувати дію (бездіяльність) осіб, уповноважених на виконання функцій держави, як злочин? Що стосується індивідуального рівня, то виникає питання, чи є ознаки злочину у корупційній дії (бездіяльності)?

Ці та інші запитання, поставлені у статті, можуть бути початком дискусії щодо проблем відповідальності за корупційні правопорушення.

Список літератури:

1. Послання Президента України до Верховної Ради України: «Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000–2004 рр.»// Урядовий кур'єр. 2000. №16. 28 січня.
2. Про заходи щодо подальшого вдосконалення діяльності Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю: Указ Президента України// Урядовий кур'єр. 2000. №4. 12 січня.
3. Чикалін В. Боротьба зі злочинністю – важливий компонент національної безпеки // Урядовий кур'єр. 1999. №236(1671). 16 грудня.
4. Громадськість дає оцінку якості державних послуг// Вісник Міжнародного центру перспективних досліджень. 1999. Число 39, 25 жовтня.
5. Про боротьбу з корупцією: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1995. №34. Ст.266; 1997. №19. Ст.136; 1998. №26. Ст.149.
6. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: Дис. ... канд. юрид. наук. К., 2000.
7. Максимов С.В. Предупреждение коррупции. М., 1994.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Офіційний текст (станом на 1 серпня 1997р.). К., 1997.

Надійшла до редколегії 06.09.2000

А.М. Орлеан, магістрант Ун-ту внутр. справ

ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ

Проблема торгівлі жінками як різновиду торгівлі людьми існує у світі досить давно. Вона виникла за часів формування товарних відносин. На той час торгівля людьми існувала як різновид підприємницької діяльності, а кінцевою метою такої діяльності найчастіше був продаж людини у рабство. Однак у процесі свого розвитку суспільство усвідомило неможливість існування подібної форми дискримінації людини та почало боротися із цим явищем. Так, у зв'язку із поширенням цього явища в 1899 р. у Лондоні була проведена міжнародна конференція по боротьбі із торгівлею жінками з метою використання у проституції. Після цього був підписаний ряд міжнародних угод, проводилися конференції, міжнародні симпозиуми з цієї проблеми. До прийнятої 21 березня 1949 р. Конвенції про боротьбу із торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами у 1954 р. приєдналась Українська РСР [1].

Що ж необхідно розуміти під терміном «торгівля жінками»? Законодавство України не дає відповіді на це запитання, передбачаючи у ст. 124 Кримінального кодексу України взагалі відповідальність за торгівлю людьми. У словнику-довіднику з міжнародного права торгівля жінками розглядається лише як «злочин міжнародного характеру, необхідність боротьби з яким потребує міжнародної співпраці» [2].

Гаазькою Міністерською Декларацією Європейських рекомендацій від 26 квітня 1997 року торгівля жінками визначається як «будь-які дії, спрямовані на легальний або нелегальний ввіз, провіз, перебування або вивіз з території країни жінок з метою їх прибуткової сексуальної експлуатації, з використанням примушування, зокрема насильства, погроз або